

Prof. dr. Izet ŠABOTIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: sabota_tuzla@hotmail.com

Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC:94:332.2:347.2(-052)(497.6 Tuzla)''1872/1910''

332.2:347.2(-052)(497.6 Tuzla)''1872/1910''

PROPADANJE I UZURPACIJA IMOVINE BAKIR-BEGA TUZLIĆA

Apstrakt: *U radu se govori o ostavinskom i postupku likvidacije dugova, te uzurpaciji čifčijskih selišta, umrlog Bakir-bega Tuzlića. Proces likvidacije dugova vođen je pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli. Bakir-beg Tuzlić je posljednji potomak kapetanske begovske porodice Tuzlić, koji je kao veleposjednik igrao značajnu ulogu u privrednom i političkom životu Bosne i Hercegovine u vrijeme austrougarske uprave. Riječ je o vremenu sa puno iskušenja za cjelokupno bosanskohercegovačko stanovništvo, a posebno za Bošnjake, koji se nisu mirili s činjenicom da su potpali pod vlast Austro-Ugarske monarhije. Iz tog razloga proizlazili su brojni drugi problemi. Posebno svojim statusom nisu bili zadovoljni bošnjački zemljoposjednici, iako su u političkom pogledu u određenoj mjeri bili privilegovani od strane austrougarske vlasti. Međutim, najveći problem predstavljao je stalni udar na njihove posjede od strane čifčija zemljobrađivača, koji su tražili mogućnost da zaposjednu čifčijska selišta i begluke, čemu su se begovi zemljoposjednici suprostavljali. No, i pored toga, proces otkupa i uzurpacije čifčijskih zemljišta i begluka se odvijao cijelo vrijeme austrougarske uprave, što je u velikoj mjeri ekonomski slabilo begovski stalež. Pokušaj ekonomskog stabiliziranja begova, zahtijevao je uzimanje zajmova koji su bili nepovoljni sa aspekta visokih kamata, što je dodatno dovodilo ovaj stalež u nezavidan ekonomski i politički položaj. Takav je bio i slučaj sa Bakir-begom Tuzlićem, jednim od najvećih bosanskohercegovačkih veleposjednika i predstavnika Bošnjaka u političkom životu u navedenom periodu. Takvo stanje je posebno bilo vidljivo, nakon njegove smrti 1910. godine, te vođenja postupka likvidacije dugova i otkupa čifčijskih selišta umrlog Bakir-bega Tuzlića. Navedeni dugovi i propadanje imovine Bakir-bega Tuzlića su potvrda ekonomskog slabljenja i neodrživosti beglučkog staleža u austrougarskom periodu. Nakon smrti Bakir-bega Tuzlića, njegovo imanje i ukupna imovina je desetkovana, što je njegove nasljednice dovelo u nezavidan ekonomski položaj i status.*

Ključne riječi: *Bakir-beg Tuzlić, Kotarski šerijatski sud Tuzla, likvidacija duga, ostavina, tražbina, čifčijska selišta, nasljednici, zastupnici, dug.*

DESTRUCTION AND USURPATION OF BAKIR-BEG TUZLIC'S PROPERTY

Abstract: *The paper discusses the probate and the procedure of liquidation of debts, and the usurpation of peasant settlements of deceased Bakir-beg Tuzlic. The process of liquidation of debts was conducted before the District Sharia Court in Tuzla. Bakir-beg Tuzlic was the last descendant of the captain and bey family Tuzlic, who as a landowner played a significant role in the economic and political life of Bosnia and Herzegovina during the Austro-Hungarian rule. This is a time with many temptations for the entire population of Bosnia and Herzegovina, and especially for Bosniaks, who did not accept the fact that they fell under the rule of the Austro-Hungarian monarchy. For this reason, a number of other problems arose. Bosniak landowners were particularly dissatisfied with their status, although they were politically privileged to some extent by the Austro-Hungarian authorities. The biggest problem, however, was the constant attack on their estates by the peasants, who sought the opportunity to occupy peasants and bay's lands, to which the bey's landowners opposed. Nevertheless, the process of buying and usurping the lands took place throughout the Austro-Hungarian administration, which greatly weakened the bey's class economically. The attempt to economically stabilize the beys required taking loans that were unfavorable from the aspect of high interest rates, which additionally brought this class into an unenviable economic and political position. Such was the case with Bakir-beg Tuzlic, one of the largest landowners in Bosnia and Herzegovina and a representative of Bosniaks in political life during that period. Such a situation was especially visible, after his death in 1910, and the conduct of the procedure of liquidation of debts and redemption of the cift (land) of the deceased Bakir-beg Tuzlic. The stated debts and the decline of the property of Bakir-beg Tuzlic are a confirmation of the economic weakening and unsustainability of the landowner, bey class in the Austro-Hungarian period. After the death of Bakir-beg Tuzlic, his property and lands were decimated, which brought his heirs to an unenviable economic position and status.*

Key words: *Bakir-beg Tuzlic, Tuzla District Sharia Court, debt liquidation, inheritance, claim, cift land, heirs, representatives, debt.*

Uvod

Socijalno-ekonomski begovski stalež u Bosni i Hercegovini predstavljao je najvažniju političku i ekonomsku komponentu kod bosanskohercegovačkih Bošnjaka. Isti je bio vezan za zemljišni posjed, odnosno agrarno pitanje koje je posebno bilo aktualno u vrijeme austrougarske uprave (1878-1918), ali i kasnije. Historija begovskih porodica može se pratiti od uspostave pa sve do kraja osmanske

uprave u Bosni i Hercegovini, ali i nakon toga. S tim, što su evidentne znatne i česte promjene unutar ove društvene strukture. Od kraja 17. i početka 18. stoljeća begovi igraju značajniju ulogu u bosanskom društvu. Historiju bosanskog begovata snažno su obilježile ženidbeno-udadbene veze, što potvrđuju brojni historijski izvori.¹

Brojna je literatura koja tretira ovu problematiku, i to iz različitih uglova i aspekata. Najcjelovitiji i najzaokruženiji historijski sadržaj o begovima i begovskom pitanju, odnosno njihovim zemljišnim posjedima u Bosni i Hercegovini u austrougarskom periodu dao je historičar Husnija Kamberović u svom radu: *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini 1878-1918*. U navedenoj sintezi otvorena su brojna pitanja koja se odnose na ovu važnu i složenu problematiku bosanskohercegovačke prošlosti, počev od samog naziva “beg”, odnosno utvrđenog prava ko može nositi ovu titulu, što je i za samu austrougarsku upravu bilo važno pitanje, pa do drugih važnih pitanja vezanih za njihov ekonomsko-socijalni i politički status. Begovski, ekonomsko-socijalni sloj je za austrougarsku upravu bio važan, što potvrđuju neke političke povlastice koje su imali u ovom periodu. Međutim, begovi su upravo u austrougarskom vremenu došli na udar seljačko proizvodne hrišćanske komponente, čifčija-kmetova, što je dovelo do njihovog ekonomskog i političkog slabljenja. U takvoj situaciji i pored brojnih zakonskih mjera isti nisu imali sigurnu zaštitu države, čime se stvaralo nezadovoljstvo koje je rezultiralo iseljavanjem u Osmansko carstvo značajnog broja begovskih porodica. Posebno su na udaru bile krupne veleposjedničke begovske porodice, koje su imale oko 15 odsto svih slobodnih zemljišnih posjeda, te više od 30 odsto čifčijskih selišta.² U složenim okolnostima političkog i privrednog djelovanja, beg je sve više ekonomski propadao, značajan broj njih se zaduživao kod države, banaka i drugih finansijskih ustanova, dovodeći se u nezavidan ekonomsko-socijalni položaj. Ekonomskim propadanjem, slabila je i politička pozicija i uticaj bega. Poseban udar na begovsku ekonomsku i socijalnu strukturu izvršen je otkupom i uzurpacijom čifčijskih selišta i begluka, što je bilo čestim razlogom njihovih sukoba. Ti sukobi su sa socijalno-ekonomskog prelazili i na nacionalno polje. Stoga su austrougarske vlasti iskazivale potrebu rješavanja agrarnog pitanja, uređenjem čifčijskih odnosa u Bosni i Hercegovini. Da se radilo o važnom i složenom pitanju, potvrđuje uključivanje političkog vrha Monarhije na čelu sa carem Franjom Josipom u rješavanju istog. Najznačajnija mjera u tom pogledu, bila je donošenje *Zakona o fakultativnom otkupu kmetova* u aprilu 1911. godine.³ Ovim *Zakonom* je ozakonjena već postojeća praksa sporazumnog otkupa čifčija, s tim što se sada u procesu otkupa pojavila država, obezbjeđujući čifčiji neophodna finansijska sredstva putem zajma za otkup čifčijskog selišta.⁴ Nakon donošenja ovog *Zakona* značajno je povećan

1 Husnija Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini 1878-1918*, Zagreb 2003, 13-15. (dalje: H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*).

2 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 478.

3 Izet Šabotić, *Čifčijski odnosi i promjena vlasništva nad zemljom u Bosni i Hercegovini (1878-1918)*, Tuzla 2019, 205-223. (dalje: I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*).

4 I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*, 273-274.

broj otkupa čifčijskih selišta, koji se odvijao do početka Prvog svjetskog rata, tako da je za vrijeme austrougarske uprave otkupljeno oko 380.000 ha čifčijskih selišta.

Ovim procesom bosanskohercegovački begovi su izgubili važnu ekonomsku osnovu, a time i njihov politički uticaj je značajno oslabio.⁵ Slabljenje ekonomskog i političkog uticaja bosanskohercegovačkih begova, značilo je i slabljenje Bošnjaka, što nije išlo u prilog zvaničnoj austrougarskoj politici. Naime, austrougarska vlast se trudila da svojim zakonskim i političkim mjerama sučuva begovat, kao slobodni vlasnički posjed, jer su begovi, posebno veleposjednici predstavljali onu socijalnu osnovu na koju se oslanjala austrougarska uprava u Bosni i Hercegovini u realizaciji svojih političkih i privrednih ciljeva. Međutim, evidentno je, da je ekonomsko slabljenje i nejedinstvo među begovskim slojem polako potiskivao na margini ukupnih događaja. U takvom političkom i privrednom ambijentu, jedan broj nekada uticajnih begova-zemljoposjednika se nije snašao, pa je njihova imovina došla pod udar brojnih mjera, što je dovelo do slabljenja, pa i propadanja begovskih porodica. Najbolji primjer jeste propadanje imovine Bakir-bega Tuzlića, što je posebno došlo do izražaja nakon njegove smrti, kada je putem likvidacije dugova i otkupa čifčijskih selišta njegova imovina desetkovana.

Bakir-beg Tuzlić i begovska porodica Tuzlić

Begovska porodica Tuzlić iz Tuzle je jedna od najuticajnijih begovskih porodica na prostoru sjevero-istočne Bosne. Iako ne postoji cjelovita sinteza o ovoj begovskoj porodici, ista je značajno tretirana u nekoliko historijskih radova koji se odnose na prošlost Bosne i Hercegovine i tuzlanskog kraja.⁶ Najzaokruženiji historijski sadržaj o ovoj porodici napisao je historičar Husnija Kamberović,⁷ gdje je na 10-ak stranica dao sažet presjek najvažnijih karakteristika vezanih za istu. U historiografiji nemamo validne podatke o porijeklu ove begovske porodice, ali ima nekoliko verzija zasnovanih na predanjima. Jedna govori da ova porodica potiče od srpske velikaške porodice Altomanovića, a druga, da su se Tuzlići prvobitno prezivali Osmanpašići, i da se njihovo porijeklo veže za Topal Osman-pašu, oca tuzlanskog kapetana Derviš Hasan-bega, koji je tuzlanski kapetan bio od 1735. do

⁵ *Isto*, 274.

⁶ Između ostalih određene sadržaje o ovoj porodici napisali su: Galib Šljivo, *Bosna i Hercegovina 1849-1853*, Banja Luka 1990; Živko Crnogorčević, *Memoari Živka Crnogorčevića*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1960. (dalje: Ž. Crnogorčević, *Memoari Živka Crnogorčevića*); Ambrozije Benković, *Tuzlansko područje negda i sada s posebnim osvrtom na vjerske prilike*, Županja-Đakovo 1971; Hamdija Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1954. (dalje: H. Kreševljaković, *Kapetanije*); Mustafa Mujezinović, *Islamska epigrafika*, I-III, Sarajevo 1998. (dalje: M. Mujezinović, *Islamska epigrafika*, II); Šefkija Mutevelić, *Tuzlanske historijske minijature*, Tuzla 2005. (Š. Mutevelić, *Tuzlanske historijske minijature*); Muhidin Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, Tuzla 2012. (dalje: M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*).

⁷ H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 458-467.

1766.⁸ Derviš Hasan-beg je umro u Tuzli 1766. godine i ukopan je u haremu Jalske džamije, u kome je ukopan i njegov sin Ahmed 1787. godine.⁹ Sve do ukidanja kapetanija članovi ove porodice bili su tuzlanski kapetani. Najpoznatiji među njima je Sulejman-begov sin Mahmud-beg, poznat kao Tuzla-kapetan, po kome je čitava porodica dobila prezime Tuzlić. Prema nekim podacima, Tuzla-paša je imao tri brata – Mehmed-agu, koji je umro 1835/1836,¹⁰ Omer-bega i hadži Osman-bega, čiji su potomci tuzlanski Azapagići.¹¹ Za Mahmud-pašu tuzlanskog kapetana vezani su brojni događaji iz ovog perioda bosanskohercegovačke prošlosti. U Konaku Tuzlića od 20. januara do 5. februara 1831. godine održan je sastanak bosanskih prvaka, na kojem je donesena odluka o Pokretu za autonomiju Bosne, na čijem je čelu bio Husein-beg Gradašević, a u kojem je Mahmud-paša Tuzlo igrao važnu ulogu.¹² Mahmud-paša Tuzlo je do 1832. godine bio na čelu Tuzlanske kapetanije, kojoj je pripadalo Brčko s okolinom i koja je ubrajana u kapetanije sa najvećim prihodom. Ova kapetanija je osigurala dio osjetljive granice sa Austrijom kod Brčkog i uzduž Save. Nakon sloma Pokreta za autonomiju Bosne, na čelu kapetanije postavljen je njegov sin Osman-beg, koji je tu dužnost obavljao oko dvije godine, sve do ukidanja kapetanije 1835. godine.¹³ Ukidanjem kapetanije, Mahmud-paša je postavljen za muteselima tuzlanskog kraja u rangu kapidžibaše, za zasluge kod ukidanja kapetanija. Krajem 1835. godine od bosanskog valije dobio je čin paše, što nije uticalo na njegovo kasnije držanje prema reformama Osmanskog carstva u Bosni.¹⁴ Ovaj tuzlanski prvak je nakon sloma Pokreta za autonomiju Bosne, bio najznačajnija ličnost u Zvorničkom sandžaku, iako je bio samo muteselim Tuzle. Mahmud-paša Tuzlo imao je važnu ulogu u pružanju otpora Omer Lutvi-paši 1850. godine, kada je 18. oktobra 1850. podigao ustanak u Tuzli.¹⁵ Nakon što je doživio težak poraz kod Žepča, pobjegao je u Vinkovce, ali se ubrzo vratio, međutim doživio je novi poraz kod Modriče, nakon čega je bio zarobljen i doveden u Sarajevo. Tada je Omer Lutvi-paša opljačkao Mahmuda-pašu Tuzlu uzevši mu veliko blago od 18 miliona pjastera (17.000 komada dukata).¹⁶ Zbog otpora Omer Lutvi-paši proganjan je sa porodicom na ostrvo Rodos, gdje je ostao do kraja života 1855/56. godine. Njegov sin Osman-beg, poznatiji u Tuzli kao Hadži-beg, vratio se

8 Isto, 458; H. Kreševljaković, *Kapetanije*, 205-208; M. Mujezinović, *Islamska epigrafika*, II, 150.

9 M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 226.

10 M. Mujezinović, *Islamska epigrafika*, II, 150.

11 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 458-459.

12 Vidjeti više u: Ahmed S. Aličić, *Pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. godine*, Sarajevo 1996; Galib Šljivo, Mahmud-paša Tuzlo u prvoj polovini XIX stoljeća, *Stav*, br. 1, Tuzla 2002. (dalje: G. Šljivo, *Mahmud-paša Tuzlo u prvoj polovini XIX stoljeća*).

13 M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 226.

14 Š. Mutevelić, *Tuzlanske historijske minijature*, 78.

15 G. Šljivo, *Mahmud-paša Tuzlo u prvoj polovini XIX stoljeća*, 76.

16 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 461; Vasilj Popović, *Agrarno pitanje u Bosni i Hercegovini i turski neredi za vrijeme reformnog režima Abdul Medžida (1839-1861)*, Beograd 1949, 100.

u Tuzlu poslije osamnaest godina zatočeništva, te ostatak života do 1874. proveo u Tuzli.¹⁷

Osman-beg Tuzlić je imao sinove Mehmed-bega i Šemsi-bega. Šemsi-beg nije imao potomstvo, dok je Mehmed-beg imao sina Bakir-bega i kćer Šehizirahanumu.¹⁸ Šemsi-beg Tuzlić je u drugoj polovini 19. stoljeća bio najistaknutija ličnost ove porodice. Imao je u Dolnjoj Tuzli poznati Šemsibegov-konak, te dvije kuće od kojih je imao godišnju najamninu od 300 forinti.¹⁹ Pred dolazak Austro-Ugarske 1878. godine Šemsi-beg Tuzlić je, pripadao austrofilskoj struji i davao je podršku dolasku Monarhije, kako bi “zavela red” u Bosni. Međutim, u vrijeme pružanja otpora austrougarskoj okupaciji, prije dolaska muftije Šemsekadića u Tuzlu, neki tuzlanski prvaci nisu smjeli dočekati pljevaljskog muftiju, među njima i Šemsi-beg koji se sklonio prvo u svoj harem-ranč u Turskoj Dobrinji, a nešto kasnije kod fratara u selo Morančani nedaleko od Tuzle, gdje su ga pronašli branioci Tuzle, koji su mu oduzeli oko 570 dukata.²⁰ Od strane ustanika zbog njegovog proaustrofilskog ponašanja bio je opljačkan njegov konak i harem, kao i ljetnjikovac u Bukinju. Dio opljačkanog blaga, kasnije je vraćen Šemsi-begu.²¹ Zbog njegove naklonjenosti Austro-Ugarskoj, Šemsi-beg je 27. januara 1890. odlikovan komturnim nišanom ordena Franje Josipa.²²

U vrijeme austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini, među Tuzlićima najistaknutiji je bio Bakir-beg, sin Mehmed-bega Tuzlića.²³ Bio je posljednji muški potomak tuzlanske begovske porodice Tuzlić.²⁴ Dostupni podaci ukazuju da je Bakir-beg Tuzlić rođen 1872. godine u Tuzli. Školovao se u Tuzli i u carskim licejima Sultanija u Istanbulu i Terezijanum u Beču, gdje je stekao srednjoškolsko obrazovanje. Tečno je govorio turski, arapski i njemački jezik.²⁵ Nakon svršenih nauka u Terezijanumu upisao je studij prava na Bečkom sveučilištu, ali ga je morao prekinuti zbog odlaska u vojsku, gdje je za godinu dana položio oficirski ispit. Postavši aktivni oficir, služio je kao husarski časnik, te je dobio čin oberlajtanta. Kada je napustio vojsku, posvetio se političkom radu i privredi. Bio je oženjen sa Šuhret-hanumom Džinić, s kojom je imao četiri kćerke: Rašidu-hanumu, Labiba-hanumu,

17 Ž. Crnogorčević, *Memoari Živka Crnogorčevića*, 28-29.

18 Š. Mutevelić, *Tuzlanske historijske minijature*, 79; Šaban Hodžić, *Vakufnama dobrotvorke Tahire-hanume Tuzlić, Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne*, knjiga IV, Tuzla 1960, 155.

19 Š. Mutevelić, *Tuzlanske historijske minijature*, 79.

20 Hajrudin Ćurić, *Uloga pljevaljskog muftije Šemsekadića u otporu protiv austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine 1878. Naučni skup: Otpor austrougarskoj okupaciji 1878. u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1979, 333.

21 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 462.

22 *Isto*, 462.

23 Izet Šabotić, *Život, ljudi i događaji-Tuzla na razmeđu 19. i 20. stoljeća*, Tuzla 2019, 45. (dalje: I. Šabotić, *Život, ljudi i događaji*).

24 M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 227.

25 *Isto*, 227; I. Šabotić, *Život, ljudi i događaji*, 45.

Ifaket-hanumu²⁶ i Šemsa-hanumu.²⁷ Bakir-beg je u političkom životu Bošnjaka krajem 19. i početkom 20. stoljeća igrao značajnu ulogu, pulsirajući od proaustro-ugarske, ka antiaustro-ugarskoj naklonjenosti. Odnosno, svoje političko djelovanje je usklađivao svojim interesima i potrebama. Neki historijski izvori ukazuju da je saradivao sa Srpskim pokretom za crkveno-školsku autonomiju, te posebno da je još od 1892. godine bio blizak sa Jeftanovićem.²⁸ Dok drugi potvrđuju “da je otvoreno Vladi nudio svoje usluge i pružao obavještenja o prilikama u muslimanskom pokretu i raspoloženju među njegovim prvacima. Pri tome je posebnog značaja imala okolnost, što je on nastavio da uživa finansijsku potporu vlasti”.²⁹ Bio je aktivni sudionik u svim važnim političkim procesima, pa tako i borbi za vjersko-mearifsku i vakufsku autonomiju Bošnjaka.³⁰ Već 1898. godine Bakir-beg se pojavljuje kao potpisnik predstave posavskih begova (begova brčanskog i bijeljinskog kotara) u kojoj se izražava nezadovoljstvo položajem begova, čija su prava, kako su isticali, zaštićena manje nego prava čifčija-kmetova.³¹

Prilog 1. Bakir-beg Tuzlić.

U tom smislu Bakir-beg Tuzlić je kazao brčanskom predstojniku, da će biti caru predata tužba, ako predstavka koja je upućena Kalaju ne bude imala uspjeha.³² Od tada, pa sve do svoje smrti igrao je istaknutu ulogu u

26 Ifaket-hanuma Tuzlić-Salihagić je bila jedna od najsavremenijih žena svog vremena. Jahala je konje, skijala sa djecom, bavila se lovom. Svijet je pisao o njenom podvigu kada je u lovu prva na Balkanu ubila medvjeda. U vrijeme Drugog svjetskog rata sa svojom porodicom živjela je u Banja Luci, gdje je svestrano radila na pomoći brojnim izbjeglicama iz istočne Bosne. Jednom prilikom kada je išla u Bosansku Dubicu po žito, naišla je na ustašku patrolu, koja joj uzela žito, čemu se ona protivila. Nakon toga povedena je u zloglasni logor Jasenovac, gdje je na najgori način ubijena. M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 231. Vidjeti više u: Nihad Halilbegović, *Bošnjaci u Jasenovačkom logoru*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo 2006.

27 Rašida-hanuma je bila udata za dr. Ahmed-bega Rizvanbegovića, Lebiba-hanuma za dr. Mahmuda Mehmedbašića, Ifaketa-hanuma je prvo bila udata za Sead-bega Kulovića, a potom se preudala za Suljagu Salihagića, dok je Šemsa-hanuma bila udata za dr. Aliju Mehmedbašića. H. Kamberović, *Bosanski zemljišni posjedi u BiH*, 462.

28 I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*, 94; Arhiv Tuzlanskog kantona (dalje: ATK), *Zbirka dokumenata Vojislava Bogičevića*, (dalje: ZDVB), br. 181, od 10. 8. 1900, 94.

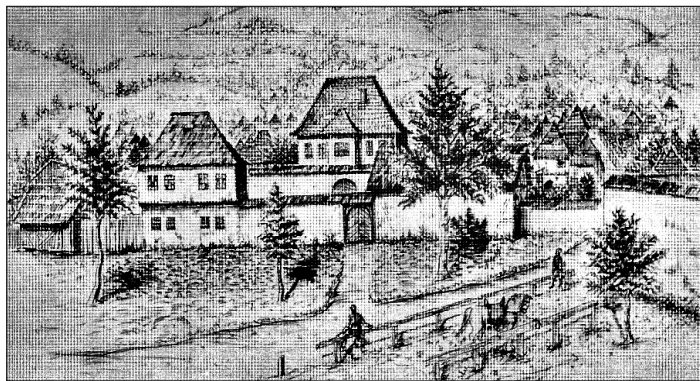
29 Dževad Juzbašić, *Politika i privreda u Bosni i Hercegovini pod austro-ugarskom upravom*, Sarajevo 2002, 217. (dalje: Dž. Juzbašić, *Politika i privreda BiH*).

30 I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*, 88. i 92. „Ragib-beg Džinić je kazao da je na njega uticao Bakir-beg Tuzlić da se priključi pokretu“. „Bošnjačko-muslimanski prvaci iz Pokreta za vjersku i prosvjetnu autonomiju su odredili na izradi Statuta 1900. godine, a radili su ga istaknuti prvaci Pokreta, među kojima je bio i Bakir-beg Tuzlić“.

31 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 463; *Borba muslimana Bosne i Hercegovine za vjersku i vakufsko-mearifsku autonomiju*, Građa, Sabrao i uredio Ferdo Hauptmann, Sarajevo 1968, 81-82. (dalje: *Borba Muslimana*).

32 I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*, 87.

muslimanskom autonomnom pokretu, ali će važiti kao pripadnik umjerene struje, tim prije što je vrlo rano ispoljio “sklonost da stupi u bliži kontakt s vladinim krugovima, da im se stavi na raspolaganje i čini im ozbiljne usluge, zašto je dobijao određenu novčanu naknadu i vrlo povoljne zajmove”. Njegovi dugovi bili su znatni, pa je često od Zemaljske vlade dobijao kredite kako bi vraćao već prispjele rate ranijih kredita za otplatu.³³ Naime, 1902. godine, kada je prema Osmanu-Nuri Hadžiću, Bakir-beg u ime muslimanskog pokreta potpisao ugovor o političkom savezu sa srpskom opozicijom, njemu je na prijedlog Zemaljske vlade uz saglasnost Kalaja odobren hipotekarni zajam iz vladinog fonda od 30.000 kruna sa rokom otplate od 10 godina, radi podmirenja dospjelih obaveza,³⁴ gdje je Privredna zemaljska banka bila posrednik u ovoj zakulisnoj finansijskoj radnji.³⁵ “Sve to ne treba posmatrati samo kao pojavu prezaduženosti jednog bosanskog bega, nego i kao način naplate usluge koje je Tuzlić činio Zemaljskoj vladi”.³⁶ Svoje političko djelovanje je krunisao kao član Egzekutivnog odbora i dopredsjednik prve bošnjačke političke stranke Muslimanske narodne organizacije (MNO).³⁷ Ukazivano je da se radilo o

Prilog 2. Tuzlića konak - crtež Dragiše Trifkovića.

jednoj čudnoj osobi u muslimanskom pokretu, koja se svo vrijeme uspjela zadržati u njenom vrhu i biti akter u najznačajnijim akcijama muslimanske opozicije, ne prekidajući istovremeno “diskretne veze sa Zemaljskom vladom”. Godine 1909. Bakir-beg Tuzlić izabran je za člana

Zemaljskog vakufsko-mearifskog sabora, a na izborima 1910. izabran je u Bosanski sabor kao predstavnik gradova Tuzla, Zvornik, Vlasenica, Srebrenica, Maglaj i Kladanj.³⁸

Bakir-beg Tuzlić je pripadao krupnom zemljoposjedničkom begovskom sloju u Bosni i Hercegovini. Porodica Tuzlić, imala je posjede na području kotareva

33 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 263. „Tako je 1902. Privilegovana banka za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu dodijelila mu je zajam, od 30.000 K uz kamatu od 6%, kako bi se pokrile već dospjele rate za otplatu za razdoblje 1903. i 1904. godine, te prvi semestar 1905. godine, a kasnije još toliko za plaćane novih rata“.

34 I. Šabotić, *Čifčijski odnosi u BiH*, 108.

35 Dž. Juzbašić, *Politika i privreda BiH*, 217.

36 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 463.

37 *Spomenica dvadesetipetogodišnjice “Gajreta” 1903-1928*, Sarajevo 1928, 47; M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 227-228.

38 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 464; *Musavat*, br. 40, 14. maja 1910.

Tuzla, Brčko, a jedan manji broj posjeda se nalazio u kotaru Bijeljina. Procjenjuje se, a i Bakir-beg je tvrdio da je imao više desetina hiljada dunuma zemlje. Postojeće činjenice ukazuju da je zemljoposjednička porodica Tuzlić, zemljišne posjede dobila na različite načine, a najviše su dobili u vrijeme Osman-bega, poznatog kao Hadži-beg, koji je bio ortak sa trgovcem Nikom Krsmanovićem, kojem je dao privilegije u trgovini voskom, kožom i stokom.³⁹

Krajem 19. stoljeća Bakir-beg Tuzlić, svoje najveće zemljišne posjede je imao u Brčkom, ali je najviše boravio u Tuzli, dok se ljeti zadržavao na svom imanju u Vukšiću kod Brčkog. U vrijeme austrougarske uprave, dolazilo je do određene uzurpacije zemljišta, a posebno šumskih posjeda porodice Tuzlić.⁴⁰ Na njegovim šumskim posjedima često je pravljena šteta, zbog čega se on u više navrata žalio nadležnim državnim institucijama. I samo Zajedničko ministarstvo finansija je raspravljalo o problemu šumskih posjeda Bakir-bega Tuzlića. Prema raspoloživim podacima Bakir-beg Tuzlić je u kotarevima Brčko i Tuzla imao 24.376 dunuma zemlje. Uglavnom se radilo o beglucima, dok je u kotaru Tuzla, Brčko i Bijeljina Bakir-beg Tuzlić imao ukupno 183 čifčijska selišta, od čega najviše u kotaru Brčko 124 čifčijska selišta, u kotaru Bijeljina 56 selišta i u kotaru Tuzla svega 3 čifčijska selišta.⁴¹ Zemljišni posjedi Bakir-bega Tuzlića su u vrijeme austrougarske uprave bili na udaru, a posebno čifčijska selišta, što je posebno došlo do izražaja nakon njegove smrti 1910. godine. Iako se radilo o veleposjedniku, sa velikim begovskim posjedima i brojnim čifčijskim selištima u tuzlanskom, bijeljinskom i brčanskom kotaru, Bakir-beg je često imao finansijskih problema, te se značajno zaduživao kod zemaljske vlasti i tadašnjih banaka i kreditnih organizacija. U posljednjim godinama života posvetio se razvoju svog imanja u mjestu Gredice kod Brčkog, gdje je razvio najracionalnije ekonomsko poslovanje, za to vrijeme modernom poljoprivrednom dobru, sa odgovarajućom mehanizacijom i pratećim objektima.⁴² Poljoprivredno dobro Bakir-bega Tuzlića u Gredicama uzimano je za primjer kao uzorno moderno poljoprivredno dobro.⁴³ Neki od historičara, rukovođeni isključivo austrijskom arhivskom građom, Bakir-bega Tuzlića svrstali su među onom kategorijom ljudi "koji se stalno rvu sa finansijskim teškoćama", te su zbog toga Bakir-bega Tuzlića ocijenili kao nepouzdanu osobu.⁴⁴ Međutim, evidentno je da se Bakir-beg Tuzlić nije slagao sa određenim mjerama vlasti, posebno onim koje su zadirale u interese zemljoposjednika. Tako nije bio zadovoljan ni sa mjerama vezanim za paušaliranje

39 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 464.

40 Bakir-beg Tuzlić je uputio pritužbu Kutscheri, a u vezi šume na Majevidi, za koji je njegov amidža Šemsi-beg posjedovao tapiju iz osmanskog perioda, ali iste nisu u cjelosti uzete u obzir od strane Komisije za reguliranje šumskih odnosa, pa je od 14.000 dunuma šume, Bakir-begu dodijeljena samo polovina. H. Kamberović, *Begovski šumski posjedi u BiH*, 465; *Borba Muslimana*, 85.

41 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 466-447.

42 M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 226-227.

43 H. Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u BiH*, 462-463.

44 *Isto*, 463; Nusret Šehić, Mjere Kalajevog režima u Bosni i Hercegovini na suzbijanju autonomnog pokreta Muslimana, *Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, Godina XX, 1972-1973, Sarajevo 1974, 174.

desetine, te je u julu 1906. bio domaćin sastanku zemljoposjednika, vezano za ovaj problem.⁴⁵ Smatralo se da je Bakir-beg Tuzlić bio čovjek koji je volio da živi na “visokoj nozi”, a koji je istovremeno imao velike izdatke, koje nije uvijek mogao podmiriti sa svog ogromnog imanja. Bakir-beg Tuzlić je umro 17. maja 1910. godine i ukopan je u Tuzli u haremu Jalske džamije.⁴⁶

Ostavinski postupak i likvidacija dugova Bakir-bega Tuzlića

Nakon smrti Bakir-bega Tuzlića, pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli, vodio se ostavinski i postupak likvidacije dugova umrlog. Kao njegovi nasljednici pred Kotarskim šerijatskim sudom određeni su: Šuhret-hanuma rođena Džinić, udova Bakir-bega Tuzlića, njegove maloljetne kćeri Rašida, Lebiba, Ifaket i Šemsa, te sestra Hanifa Šahziment-hanuma, udata za Čazim-bega H. Alibegovića, svi iz Tuzle. Tutoricom malodominnih kćerki Bakir-bega Tuzlića određena je njihova mati Šuhret-hanuma, udova Bakir-bega Tuzlića.⁴⁷ Advokat porodice Tuzlić Milan J. Maksimović iz Tuzle tražio je od Kotarskog šerijatskog suda Tuzla, da sud dodjeli Šuhret-hanumi Tuzlić dozvolu da u ime maloljetne djece može protivdužnicima i kmetovima (čifčijama) pokrenuti i voditi parnice radi naplate tražbina u postupku likvidacije dugova umrlog Bakir-bega Tuzlića i agrarnih sporova.⁴⁸

Značajan broj tražioca se preko svojih advokata obratio Kotarskom šerijatskom sudu u Tuzli, radi potraživanja duga od umrlog Bakir-bega Tuzlića, te drugih informacija, koje se odnose na nasljedstvo i dugove iza umrlog Bakir-bega Tuzlića. Tako se dr. Tadija Odić, advokat iz Tuzle obratio molbom Kotarskom šerijatskom sudu, a u vezi svjedodžbe nasljedstva iza Bakir-bega Tuzlića, koji su njegovi nasljednici, ako ima malodobnih, i ko im je postavljen za tutorstva, koje dijelove zemlje su naslijedili u mulk, a koje u miriju nekretnina.⁴⁹ Advokatu Odiću je odgovoreno, da su nasljednici iza Bakir-bega Tuzlića, njegova supruga, njegove četiri kćerke, te njegova sestra. Isto tako, odgovoreno je da je maloljetnoj djeci određen tutor, a to je njihova majka Šuhret-hanuma, udova Bakir-bega Tuzlića.

45 I. Šabotić, *Život, ljudi i događaji*, 53; ATK, ZDVB, br. 1709, IB. od 17. 7. 1906.

46 M. Pašić, *Stare tuzlanske porodice*, 231. Na nišanu Bakir-bega Tuzlića arapskim pismom ispisan je tarih, u prevodu slijedeće sadržine: El Fatiha „Ne zaboravi da se dovom sjetiš vlasnika Groba i nemoj se diviti pismu i ukrasima kamena, Ah žalosti, što Bakir-begu, sinu Mehmed-bega pripala je smrt u 40-toj godini. Bijaše od starih hanedana poznatih Tuzlića. Slovio je kao utočište nevoljnih. Čuvar Dženeta izriče Dževher i kronogram Enverio. Ružnjičak rajski neka se dodijeli Bakir-begu. Godina 1328/1910. g.“

47 ATK, Kotarsko šerijatski sud Tuzla (dalje: KŠST), k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Molba Milana M. Maksimovića, advokata iz Tuzle Kotarskom šerijatskom sudu Tuzla, radi izdavanja potvrde o zastupanju maloljetnih kćerki, Tuzla, 22. 4. 1911.

48 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*, Molba Milana M. Maksimovića, advokata iz Tuzle Kotarskom šerijatskom sudu Tuzla, radi izdavanja potvrde o zastupanju maloljetnih kćerki, Tuzla, 22. 4. 1911.

49 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Molba dr. Tadije Odića iz Bijeljine, za izdavanje svjedodžbe o nasljedstvu iza Bakir-bega Tuzlića, Bijeljina, 28. 5. 1912.

Ukazano je da je započeo ostavinski postupak vezan za likvidaciju dugova Bakir-bega Tuzlića.⁵⁰ Navedeni podaci advokatu Odiću su bili potrebni kako bi se obratio istim u vezi namirenja dugova koji su ostali iza umrlog Bakir-bega Tuzlića.

Kako je ranije kazano Bakir-beg Tuzlić za života je ulazio u brojne transakcije novčane i privredne, te se služio uglavnom nepovoljnim kreditima, koji su ga dovodili u nezavidnu ekonomsku situaciju. Osim toga, Bakir-beg Tuzlić je imao brojne transakcije sa tvrtkama i pojedincima, te su nakon njegove smrti ostali brojni dugovi i potraživanja. Stoga se pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli pored ostavinskog, vodio postupak likvidacije dugova umrlog Bakir-bega Tuzlića. Odmah nakon njegove smrti započele su brojne radnje vezane za dugovanja, potraživanja i prodaju njegovog imetka. To potvrđuje i *Oglas* Kotarskog šerijatskog suda u Tuzli, kojim se obavještavaju zainteresirani da će se iz ostavine rahmetli Bakir-bega Tuzlića iz Tuzle u selima: Vukšić, Stanovi, Gređice i Jasenice, gdje se nalazilo oko 660 tovara kukuruza, 120 metara uljane repice i u Brčkom u lageru Filijale Zemaljske banke 3½ vagona pekmeza, putem javne dražbe, najboljem kupcu prodati i na mjestu uručiti. U *Oglasu* je navedeno da svi kupci i mušterije trebaju svoje ponude najdalje do kraja mjeseca prijaviti ovom Kotarskom šerijatskom sudu.⁵¹

Iza Bakir-bega Tuzlića ostali su brojni njegovi dugovi prema pojedincima i tvrtkama, dok je znatno manji broj dugova istih bio prema porodici umrlog Bakir-bega Tuzlića. To potvrđuju brojni postupci likvidacije duga, koji su se vodili pred sudovima u Brčkom i Tuzli. Na Kotarskom šerijatskom sudu u Tuzli, vođen je postupak likvidacije dugova Bakir-bega Tuzlića. Rasprava o dugovima Bakir-bega Tuzlića vođena je 29. decembra 1910. godine, a istu je vodio šerijatski sudija Muftić. U ovom postupku u ime nasljednice iza rahmetli Bakir-bega Tuzlića, njegove sestre Hanife Šahziment, kao zastupnik učestvovao je Ćazim-beg H. Alibegović, a Šuret-hanumu, udovu Bakir-bega Tuzlića i njenu djecu zastupao je Ahmed ef. Telalović. U ovom sporu kao zastupnik vjerovnika bio dr. Odić glavni odvjetnik, kao zastupnik trgovačke tvrtke Kunstdunger Verwerthunge – Cenossenschaft iz Budimpešte. Ovo je bila i prva prijava koja je pročitana pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli. Predmet spora bila je tražarina od 491 K i 25 h.⁵² Drugi spor vezan je za potraživanje trgovačke tvrtke “Hofherr ogf Schromca”, čiji je zastupnik bio Dušan Manigodić, advokat iz Bijeljine. Isti advokat je zastupao trgovačku tvrtku “H. Abdulhamida Prcića i sinova” iz Tuzle, te Marka Nakića i Ristu Markovića iz Brčkog. Tražioci su u procesu likvidacije duga umrlog Bakir-bega Tuzlića tražili da se navedeni dug isplati iz ostavine umrlog.⁵³

50 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Odgovor, br. 2136/12, Kotarskog šerijatskog suda Tuzla na Molbu dr. Tadije Odića, advokata iz Tuzle, Tuzla, 8. 6. 1912.

51 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Oglas Šerijatskog kotarskog suda u Tuzli*, Tuzla 6. 6. 1910.

52 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Likvidacija dugova Bakir-bega Tuzlića, od 29. 12. 1910.

53 *Isto*.

U navedenom postupku likvidacije duga umrlog Bakir-bega pred Kotarskim šerijatskim sudom 29. decembra 1910. pozvani su i drugi tražioci duga, kojih je bilo dosta, a isti su pozvani, kako bi potvrdili svoju tražbinu u ovom postupku.⁵⁴

Između ostalih, pročitana je prijava izvjesnog Hofhera, pod brojem 3909/10, koji je prijavio svoju tražbu od 1.661 K 44 h, sa 6% kamate od 30. aprila 1910. Zastupnik istog je razjasnio da je tražba nastala od jedne kupljene mašine, ali mu nije bilo poznato pošto je ista pogođena i je li u cjelosti sve plaćeno. Zastupnik tutorice Šuhret-hanume Tuzlić, Ahmed ef. Telalović se nakon toga očitovao, te je kazao da mu to nije poznato, da li je što za navedenu mašinu plaćeno i pošto je ista kupljena. Stoga je predloženo da se ova likvidacija odgodi, kako bi se određeni podaci provjerili, što je i učinjeno. Nakon toga nastavljen je dalji postupak, te se čitala prijava trgovačke tvrtke “Kunsdtunger” iz Budimpešte, pod. br. 3499 za traževinu od 491 K i 25 h sa 6% kamate od 17. aprila 1910. godine. Zastupnik tutorice Šuhret-hanume Ahmed ef. Telalević je priznao tražbinu i predložio da se ista iz ostavine isplati tražiocu.⁵⁵ Istoga dana pred ovim sudom čitala se prijava trgovačke tvrtke “H. Abdulhamida Precića i sinova” iz Tuzle, pod br. 9533/10, radi tražbe od 2.010 K i 26 h. Zastupnik tutorice Šuhret-hanume se očitovo glede ovog zahtjeva, te naveo da se u ovom postupku vodi parnica kod ovog suda. Stoga, zastupnik Ahmed ef. Telalević poriče opstojnost-valjanost ove tražbine, jer je još umrli Bakir-beg Tuzlić nije priznavao, usljed čega je zastupnik nasljeditelja, tražioca, uputio na nadležni sud. U istom postupku predstavljena je i prijava Marka Nacića, pod br. 2644 za tražbu od 169 K i 18 h. Zastupnik istog je pred Kotarskim šerijatskim sudom potvrdio prijavu, a zastupnik nasljednica priznao tražbinu, i molio da se ista isplati iz ostavine Bakir-bega Tuzlića. Među tražbinama bila je i prijava Riste Markovća, pod br. 2550/10 sa tražbinom od 22 K i 58 h, koji zastupnik potražuje i moli isplatu iste. Nije u prijavi istaknuto kako je nastao navedeni dug. Zastupnik nasljednica Bakir-bega Tuzlića je priznao gore navedenu tražbinu i molio da se ista iz ostavine isplati.⁵⁶

Među onima koji su potraživali dug od umrlog Bakir-bega Tuzlića, bila je i tražbina “Jakob veletrgovina” iz Brčkog, te se iz tog razloga pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli, čitala prijava pod rednim brojem 2489/10, koja je glasila da je umrli Bakir-beg Tuzlić ostao istome dužan 15.706 K i 47 h. Prijavitelj se očitovao po navedenom predmetu, gdje je naveo da je na račun te tražbine primio od tuženog 800 tovara kukuruza po 14 K i 40 h, što čini 11.520 K, tako da je ostalo da se naplati tražbina još u iznosu od 4.186 K i 47 h. Prijavitelj je tražbinu potkrijepio potvrdama i to: na 5.500 K sa potpisom Bakir-bega Tuzlića, te pismom od 9. februara 1910. godine, kada je Bakir-beg bio kod ove tvrtke, a ostale potvrde koje je izdao dao je Ahmedu ef. Telaleviću, a dijelom Mehmedu Subaši za robu. Za svotu od 14.952 K i 2 h prijavitelj je kazao da je poslao umrlogome Bakir-begu račun, te je očekivao da se isti u tom iznosu plati. Zastupnici nasljednika Ćazim-beg

54 *Isto.*

55 *Isto.*

56 *Isto.*

H. Alibegović i Ahmed ef. Telalević priznali su navedenu tražbinu uz uvjet da vjerovršitelj gornji račun naknadno pošalje sudu i nasljednicima kao potvrdu, kao i to da se ovome zapisniku priloži citirano pismo.⁵⁷

Od vjerovrshnika kod Kotarskog šerijatskog suda pristupio je i Pero Petrović, trgovac iz Brčkog, te se pred sudom pročitala prijava istoga, pod br. 2668/10, koji je kazao da mu je umrli Bakir-beg ostao dužan 486 K. Prijavitelj potvrđuje račun i moli da se iz ostavine isplati navedeni dug. Prijavitelj je dodao da za navedeni dug znaju svjedoci Filip Kubača, Bakir-begov kućepazitelj, kao i momci, koji su kod prijavitelja služili. Zastupnici nasljednika prigovaraju tražiocu, pošto se po ovom pitanju vodila parnica kod suda sa istim prijaviteljem i nisu znali dali je ova stvar sa navedenom parnicom usaglašavana i da li će se oni za istu stvar dogovarati u parničnom postupku. Stoga su zastupnici nasljednica tražili odgađanje namirenja duga po ovoj tražbini. Predložili su da se po ovoj stvari dogovore, nakon što se donese *Rješenje* kod Kotarskog suda u Brčkom.⁵⁸

Od vjerovrshnika u likvidaciji duga umrlog Bakir-bega Tuzlića pristupio je Jovan Stjepanović iz sela Gorice, po punomoćeniku Milošu Topiću, s molbom pod br. 3159/10, a zbog toga što je umrli Bakir-beg Tuzlić ostao istome dužan 330 K. Zastupnik prijavitelja Miloš Topić, moli da se navedena tražbina isplati. Zastupnici nasljednica izjavili su da im nije od ranije poznat ovaj dug, te su zahtijevali da se po prijavitelju pozove svjedok Murad-beg Zaimović, a dotle da se likvidacija ove tražbine odgodi.⁵⁹

Od vjerovrshnika pristupio je i Stjepan Popović iz Brčkog, čija se prijava pod brojem 2688/10, pročitala pred sudom, u kojoj je naglašeno da je umrli Bakir-beg Tuzlić istome ostao dužan 269 K i 8 h. Prijavitelj navedeno potvrđuje u prijavi i tražio da se ista isplati iz ostavine. Zastupnici nasljednika Bakir-bega Tuzlića priznaju tražbinu i mole da se ista iz ostavine isplati, pošto mu je navedeni Stjepan poznat, jer je i tada popravljao i radio neke poslove za porodicu Tuzlić.⁶⁰

Od vjerovrshnika pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli se pojavio Jozef Veil, trgovac iz Brčkog. Pred sudom je pročitala prijava istoga pod brojem 2645/10, pri čemu se naveo dug umrlog Bakir-bega Tuzlića od 1.107 K i 75 h. Vjerovrshnik je molio da se ista tražbina iz ostavine isplati. Zastupnik nasljednika u očitaju po ovoj stvari je naveo da mu je poznato da je Bakir-beg Tuzlić neki novac pozajmio od Jozefa Veila, ali mu nije poznata svota, koju je umrli ostao dužan. Prijavitelj pokazuje svoj trgovački abecedni defter pologa kojim se ustanovljuje, da se na str. 47 vidi da je dana 21. januara 1910. dao 868 for. 67 uč, zašto prilaže i račun. Tražitelj navodi da je istoga dana dao Bakir-begu pozajmicu od 1.000 K, te da je ostalo s tim danom dug od 737 K i 34 h. Ujedno prijavitelj je kazao da navedeni traženi dug treba biti u knjizi, koja se nalazi u kući umrlog u Gredicama, koju je umrli Bakir-beg vodio i imao. Osim gornje svote, polog u drugoj knjizi iznosio je

57 *Isto.*

58 *Isto.*

59 *Isto.*

60 *Isto.*

još 256 K i 78 h, koju je svotu prijavio kao dug. Zastupnici nasljednika, zahtijevaju da prijavitelj po mogućnosti sastavi račun, te da isti preda ovom sudu.⁶¹

Pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli pročitana se prijava izvjesnog I. Svorca iz Budimpešte i Rudolfa Soebla apotekara iz Maglaja, pod br. 793, gdje se potražuje tražbina u iznosu od 620 K i 28 h i prijava pod brojem 4196/10, kojom prijavljuje tražbinu od 624 K i 20 h, a na osnovu kamata što je primio kupovinom od prodatog drveta, a nije dotičnog ugovora ispoštovao. Po ovoj stvari ugovor se nalazio kod Okružnog suda Tuzla, gdje se vodila parnica. Zastupnik navodi, da glede ugovora, postoji parnica kod Okružnog suda u Tuzli u pogledu prodatog drveta. Na upit nasljednika, odbija se zahtjev tražioca, pošto postoji parnica glede ovog predmeta, te se tražbina nije mogla isplatiti dok se parnica kod nadležnog suda ne riješi.⁶²

Pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli, Rudolf Soebla, apotekar iz Maglaja imao je još jednu prijavu duga umrlog Bakir-bega Tuzlića u iznosu od 1.500 K, a na ime prodaje automobila umrlom, gdje ističe da je na račun toga primio 13.078 K iz Zemaljske banke, s tim da je umrli ostao dužan još 3.008 K. Zastupnik prijavitelja je na sudu potvrdio prijavu i moli da se dug tražbarine isplati iz ostavine. Zastupnici nasljednika priznaju navedeni dug, i zahtijevaju da se predaja i prodaja automobila uredi i dovede do kraja, te da se ujedno očituju prijavitelji o istom. Inače su se zastupnici protivili gomilanju kamate, koja bi nastala, s toga jer procedura prodaje automobila nije još bila završena i da treba prijavitelj u tom pogledu svoju obavezu izvršiti. U tom smislu, prijavitelj se pozvao na *Odluku* Kotarskog šerijatskog suda od 17. oktobra 1910, br. 097, kojom je isti obaviješten, da je predmet završen i da je automobil u vlasništvu kupca. Te je stoga prijavitelj tražio izmirenje duga po navedenoj tražbini.⁶³

U postupku likvidacije duga Bakir-bega Tuzlića, pročitana se prijava izvjesne J. Šnirmakera iz Tuzle, pod brojem 2680/10, koji je kao dug od Bakir-bega Tuzlića tražio svotu od 72 K i 60 h, koju vlasnica J. Šnirmaker, potvrdila i molila da se tražbina iz ostavine isplati. Zastupnici nasljednika priznaju istu svotu i traže da se navedena tražbina iz ostavine isplati.⁶⁴ Na sudu se raspravljalo i o tražbini Bele Soglendera, zanatlije iz Tuzle, tražbina je bila pod brojem 2681/10, koja glasi na iznos od 26 K. Prijavljeni istu prijavu potražuje i moli da se navedeni dug isplati. Zastupnici nasljednika priznaju navedeni dug i mole da se isti iz ostavine isplati.⁶⁵

Među dugovima Bakir-bega Tuzlića bila je tražbina Vojne stacione komande iz Brčkog, pod br. 2589/10, kojom traže isplatu duga od 130 K na ime đubreta što je ostao dužan, a na osnovu ugovora od 1. januara 1910. godine, br. 505. Zastupnici nasljednika su priznali navedeni dug i molili da se isti iz ostavine

61 *Isto.*

62 *Isto.*

63 *Isto.*

64 *Isto.*

65 *Isto.*

isplati.⁶⁶ Pred Kotarskim šerijatskim sudom ročištu je pristupio gosp. Karlo Puškar direktor Filijale Privredne zemaljske banke iz Tuzle, te se pročitala prijava pod br. 2316/10, koja se odnosi na traževinu od 75.920 K, a sa danom 17. maj 1910. godine. Navedeni direktor potvrđuje dug Bakir-bega Tuzlića, te moli da se iz ostavine isplati u skladu sa postojećim propisima. Zastupnici nasljednika priznali su navedeni dug i mole da se isti isplati iz ostavine.⁶⁷ Pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli je pristupio Rašid Hasanović iz Tuzle, te je pročitana prijava pod brojem 3260/10, koja je glasila na tražarinu od 80 K, koja se odnosi na odluku od 20. januara 1910. godine br. 165-12/1910, kao vještaku u jednom procesu odredio. Nasljednici priznaju ovu tražbinu i mole da se iz ostavine isplati.⁶⁸

U postupku likvidacionog duga umrlog Bakir-bega Tuzlića, pristupio je i Ćazim-beg H. Alibegović, kao zastupnik Emine, rođene Džindo, udove Sijarčić i Ahmed-bega Sijarčića kao nasljednika umrlog Mujage Sijarčića. Pročitana je prijava pod rednim br. 2846/10, kojom se traži tražbina od 4.144 K i 01 h i to: po 2.000 K supruzi Emini i Ahmed-begu, kao nasljedniku umrlog Mujage Sijerčića, a iznos od 144 K i 01 h, što je polog priloženog računa umrlom Bakir-begu u ime duga koji je imao prema Mujagi. Ćazim-beg i Ahmed-beg predložili su da se iz ostavine navedeni iznos isplati. Zastupnik nasljednika Ahmed ef. Telalević priznaje navedenu tražbinu i moli da se ista isplati iz ostavine umrlog Bakir-bega Tuzlića.⁶⁹

Iako su tražili dug od umrlog Bakir-bega Tuzlića, pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli nisu pristupili prijavitelji pod br. 2551, 2556, 2613, 2642, 2699, 2880, 2998, 3023, 3190, 3247, 4369, 4252 i 4228. Stoga su branioci nasljednica Bakir-bega Tuzlića tražili da se donese slijedeći *Zaključak*: “da se navedeni prijavitelji pozovu, sa opomenom i da im se odredi novi termin kod ovog suda, ukoliko se ne odazovu, navedene tražbine se treba proglasiti nevažećim”.⁷⁰

Pred sudom se našla i molba - prijava Ćazim-bega Alibegovića, pod brojem 2858/10, vezana za tražbinu od 252 K, koju svotu je dužan umrli njemu i supruzi mu Hanifi Šahzamet-hanumi, rođenoj Tuzlić. U prijavi se navodi, da su isti dali navedenu sumu Bakir-begu za ustrojavanje društva “Hajrijet”, koje se kasnije ugasio, a od čega je zatečena suma novca ostala kod umrlog, što potvrđuje protokol i potvrda, ali on navedeni dug njima nije povratio. Zastupnik nasljednica Ahmed ef. Telalević priznao je gornju tražbinu i molio da se ista isplati iz ostavine.⁷¹

Kod Kotarskog šerijatskog suda Tuzla pristupio je Ćazim-beg Alibegović, kao zastupnik sestre umrlog Bakir-bega Tuzlića, Šahzament-hanume, koji se ujedno postavlja skrbnikom pomenute u procesu nasljedstva u ostavinskom postupku. Oni su od nasljednika umrlog Bakir-bega malodobnih Rašide, Lebibe, Ifaket i Šemse Tuzlić, te udove Šuhret-hanume, čiji je zastupnik pred ovim sudom bio Ahmed ef.

66 *Isto.*

67 *Isto.*

68 *Isto.*

69 *Isto.*

70 *Isto.*

71 *Isto.*

Telalović, tražili 41.001 groš (tj. 6.660 K i 16 h), a što je potvrđivao Ugovor od 19. maja 1910. godine, broj 2339/10. Nakon što je pročitana prijava, zastupnik iste Ahmed ef. Telalović je priznao gornju tražbinu i molio da se ista iz ostavine isplati. Na upit Ćazim-bega koji zastupa Hanifu Šehzament da je njihova naknada takva, te nudi se da se navedeni dug isplati prema postojećim propisima iz ostavine.⁷²

Prijavitelj Mustafa-aga (Mujaga) H. Egrić, nije pristupio, premda je bio kao i drugi obaviješten i sa odlukom upoznat. Pošto je njegov dug u glavnom spisu Katastarskog ureda, pod red. br. 2490, koji glasi na dug u iznosu od 656 K i 12 h, odlučeno je da se vodi rasprava o istom. Na upit zastupajućih nasljednika, da li priznaju navedeni dug, jer je isti kao slični dugovi vezan za trgovinu šljivom, a ti su dugovi bili otpisani od strane Ministarstva i carske vlasti. Međutim, zastupnik nasljednika je priznao ovaj dug Mujagi H. Egriću i moli da se isti plati iz ostavine.⁷³

Hamid-aga Šehić, nije pristupio iako je bio upoznat sa odlukom kao i drugi vjerovršnici. Ipak se pročitala njegova prijava pod br. 2369/10, koja je glasila da mu je umrli Bakir-beg Tuzlić ostao dužan od tog novca 300 K, a od plate što ga je služio još 1.440 K, što je ukupno 1.740 K. Zastupnici nasljednika ne priznaju navedeni dug, usljed čega se prijavitelj upućuje na nadležni sud, koji o tome treba donijeti odluku.⁷⁴

Pred Kotarskim šerijatskim sudom našla se i prijava Gradskog poglavarstva u Tuzli br. 4872/10, koja je glasila da je umrli Bakir-beg ostao dužan 187 K i 64 h opštinskog nameta. Zastupnici nasljednika, gore navedeni dug priznaju i mole, da se isti iz ostavine isplati.⁷⁵ Nakon toga pročitana je i druga prijava Gradskog poglavarstva u Tuzli pod brojem 2881/10, koja je glasila da je umrli Bakir-beg Tuzlić dužan pristojbu za cestarinu za 1909. i 1910. godinu u iznosu od 80 K, za čišćenje prohoda 33 K i 20 h, za kiriju 5 K i 20 h, što je ukupno 118 K i 40 h. Zastupnici nasljednika priznali su gore navedeni dug i mole da se isti isplati iz ostavine.⁷⁶

U postupku likvidacije duga Bakir-bega Tuzlića, našla se i prijava općinskog ureda u Bukviku, kotar Brčko, pod br. 755, kojom potražuje tražbinu u ime općinskog nameta za 1910. godinu u iznosu 145 K i 93 h. Zastupnici nasljednika ne pristaju da se isti namet isplati i navode da je vrijeme prošlo, osim toga, isti namet je udaren duplo više u odnosu na prijašnje godine, te se prema tome ima obavijestiti općinski ured u Bukviku o istom.⁷⁷ Pred Kotarskim šerijatskim sudom pristupio je Salim ef. Kadić. Iako je prijavio tražbinu, isti je odustao od iste, kao i neki drugi prijavitelji duga Bakir-bega Tuzlića.⁷⁸

Ročište pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli u postupku likvidacije duga Bakir-bega Tuzlića je nastavljeno 10. januara 1911. godine. Pred sudom je

72 *Isto.*

73 *Isto.*

74 *Isto.*

75 *Isto.*

76 *Isto.*

77 *Isto.*

78 *Isto.*

pristupio Ahmed ef. Telalović, kao zastupnik udove Šuhret-hanume Tuzlić i u vlastito ime, te je glasom odluke Kotarskog šerijatskog suda u Tuzli od 20. maja 1910, br. 165/10, odredio vještaku Miloradu Popoviću svotu od 80 K, kao pristojbu kod iste stvari, kod koje je i ranije Rašid H. Hasanović sudjelovao. Stoga je molio da se ista svota, kao i drugim gore navedenim vjerovršiteljima iz ostavine isplati.⁷⁹

Pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli se pročitao račun vjerovršnika Jove G. Tanasića iz Brčkog, pod br. 5354/10, koji je od umrlog Bakir-bega Tuzlića tražio dug u iznosu od 36 K i 90 h. Zastupnik nasljednica priznaje navedeni dug i moli da se isti isplati iz ostavine.⁸⁰

U procesu likvidacije dugova umrlog Bakir-bega Tuzlića, pojedinačno su se prijavljivali brojni pojedinci i tvrtke, kojima je navodno isti dugovao određenu sumu novca. Jedan broj tražbina je odbijen iz razloga što su se već vodili procesi po istim predmetima na sudovima u Tuzli i Brčkom, kao i za one, za koje nije bilo valjanih dokaza. Tako se Kotarskom šerijatskom sudu u Tuzli, preko advokata dr. Ive Pilara obratila tvrtka: "H. hafiza Abdulhamida Prcića i sinova" iz Tuzle. Riječ je o tražbini koja je već bila pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli u procesu likvidacije dugova umrlog Bakir-bega Tuzlića, gdje je zastupnik nasljednica odbio isplatiti tražbinu, a zbog toga što se po ovoj stvari vodio postupak pred Okružnim sudom u Tuzli. Tvrtka je u prijavi navela da im je Bakir-beg Tuzlić dugovao za kupljenu japiju, a po osnovu trgovačkih knjiga ove tvrtke iznosi od 2.010 K i 26 h. Ističu da navedeni dug datira još od 10. decembra 1900. godine, te je tvrtka zbog neplaćanja 19. februara 1910. godine pod br. P. 04-1/10 utužila istog na ovdašnjem Okružnom sudu Tuzla. Navedeno su potvrđivali parbenim spisima ove tvrtke. Tvrtka je u tražbini po ovoj stvari tražila isplatu iznosa od 2.010 K i 26 h, sa 10% kamata, počev od 10. decembra 1900. godine, kao i troškove utjeranja do iznosa od 150 K. Molili su da se na navedenu molbu provede likvidacioni postupak, i njima njihova tražbina iz ostavinskog imetka isplati. Pored toga tražili su dodatno 34 K i 20 h za troškove molbe.⁸¹ U vezi navedene tražarine, trgovačka tvrtka "H. hafiza Abdulhamida Prcića i sinovi" iz Tuzle, obavještava Kotarski šerijatski sud u Tuzli da je Okružni sud u Tuzli, a raspravljajući po njihovoj tužbi, od 24. januara 1911. godine, br. P. 64-5/10, donio odluku kojom se osuđuju nasljednici Bakir-bega Tuzlića, da istoj tvrtki trebaju platiti 2.010 K i 26 h, sa 6% kamate od 18. februara 1910. godine, kao i parbenog troška od 62 K i 30 h, te troška zaporke ovršivosti od 7 K i 90 h, a sve to u roku od dvije nedelje, a pod prijetnjom ovrhe. Preko svog advokata dr. Ive Pilara tražili su od Kotarskog šerijatskog suda da im iz sredstava ostavine isplati dug po presudi Okružnog suda u Tuzli. Pored toga, tvrtka je tražila od nasljednica umrlog Bakir-bega Tuzlića da im plati dodanih 22 K, zbog postupka sastava molbe i drugih stvari u vezi iste.⁸²

79 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Likvidacija dugova Bakir-bega Tuzlića, od 10. 1. 1911.

80 *Isto*.

81 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Prijava duga tvrtke „Sinovi h. Hafiza Abdulhamida Prcića“, Tuzla, 2. 8. 1910.

82 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Tužba trgovačke tvrtke „Sinovi

Kotarskom šerijatskom sudu se ponovo obratio i Pero Petrović - trgovac iz Brčkog, a zbog duga Bakir-bega Tuzlića u iznosu od 486 K. Isti je naveo da je naznačeni dug nastao na način, da je 20 dunuma usjeva dao pod zakup Bakir-begu Tuzliću u selu Sredici, a on u svoju korist sadio bostan. Cijena po dunumu je bila 12 K, što je iznosilo 360 K, kao i za načinjeni plot od trske u iznosu od 20 K. Isto tako, za sudske troškove koji su nastali usljed parnice koja je vođena protiv Bakir-bega Tuzlića tražila su se sredstva od 70 K, te za kupljeni krompir (sjeme) u iznosu od 36 K, što je ukupno iznosilo 486 K. Prijavitelj je izjavio da se ovo potvrđuje priložima koje je prijavitelj posjedovao, ali isti je kazao da ovo može potvrditi pod zakletvom ovom sudu. Istakao je da do dana procesa pred sudom nije podmiren, te je molio sud da njegov tražbeni zahtjev riješi isplatom navedenog duga iz ostavine.⁸³

Kod Kotarskog šerijatskog suda u Tuzli dugovanje umrlog Bakir-bega Tuzlića ponovo je prijavio je i Josef Weil. Naime, on je priložio *Presudu* Okružnog suda u Tuzli od 8. novembra 1911. br. P. 571/911, gdje se navodi da su mu nasljednici Bakir-bega Tuzlića dužni iznos od 1.107 K i 75 h i to u roku od 14 dana trebaju isplatiti pod prijetnjom ovrhe plate. Navedena *Presuda* je postala pravomoćna i ovršivom te mu je *Odlukom* Kotarskog suda u Tuzli, od 19. decembra 1911. godine, br. P. 571/911, u ime troškova zaporke ovršenosti dopisano 7 K i 70 h. Pošto je do podmirenja navedene tražbine mogao doći, putem provođenja likvidacije duga kod Kotarskog šerijatskog suda Tuzla, molio je da navedeni sud izda ovdašnjem poreznom uredu nalog, radi podmirenja njegove tražbine, i to: glavnica-1.107 K i 75 h, 6% kamate od. 17. maja 1910. do 1. februara 1912. godine, 110 K i 70 h, parbenog troška u iznosu od 58 K i 70 h, troška zaporuke ovršenosti 7 K i 70 h i troška molbe sa biljgom u iznosu od 15 K, što je ukupno iznosilo 1.300 K i 85 h. Nalog je neophodno bilo izdati njegovom advokatu dr. Ivi Pilaru iz Tuzle, a da se o istome obje stranke obavijeste.⁸⁴

Potraživanja od nasljednika umrlog Bakir-bega Tuzlića imala je i Zemaljska privilegovana banka za Bosnu i Hercegovinu. Po osnovu navedenog ista se obratila Kotarskom šerijatskom sudu u Tuzli, gdje izvještava isti, da umrli Bakir-beg Tuzlić, duguje banci, a što se vidi iz priložene mjenice u ime mjedbenog zajma svotu od 12.396 K i 50 ha na dan 26. septembar 1910. godine. Kako se kod Kotarskog šerijatskog suda vodio ostavnički postupak, Zemaljska privilegovana banka je kod istog prijavila navedenu tražbinu, te su molili da se navedena tražbina sa 6% kamate i 1% do 3% provizije od dana dospijeca, kao i troškove ovog podneska od 2.20 K iz ostavine naplati.⁸⁵

h. Hafiza Abdulhamida Precića“ iz Tuzle, protiv nasljednika umrlog Bakir-bega Tuzlića, Tuzla, 3. 6. 1911.

83 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Prijava duga Pera Petrovića iz Brčkog, br. 2668/10, od 29. 12. 1910.

84 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakira-bega Tuzlića*. Dok. Molba Josefa Weila iz Tuzle od 13. 1. 1912.

85 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok, Molba Privilegovane zemaljske banke za Bosnu i Hercegovinu upućena Kotarskom šerijatskom sudu Tuzla, a u vezi duga Bakir-bega Tuzlića, Sarajevo, 30. 5. 1910.

I nasljednici umrlog Bakir-bega Tuzlića su imali pritužbe na neizvršavanje obaveza čifčija prema njima, te su putem svog advokata Milana J. Maksimovića uputili dopis Kotarskom šerijatskom sudu Tuzla radi upoznavanja istog sa parnicama i tužbama protiv nekih njihovih čifčija (kmetova), koji ne izvršavaju svoje obaveze. Isto tako, traženo je od suda da izda *Rješenje* da su nasljednici iza Bakir-bega Tuzlića: Šuhret-hanuma, rođena Džinić udova Tuzlić, malodobne kćeri Rašida, Lebiba, Ifaket i Šemsa Tuzlić, te sestra Hanifa Šahziment-hanuma udata za Ćazim-bega H. Alibegovića, svi iz Tuzle, da je za tutoricu malodobnih imenovana mati im Šuhret-hanuma rođena Džinić, da je ostavinska rasprava još u toku. Tutorici Šuhret-hanumi, udovi Tuzlić u ime malodobnika dodjeljuje se dozvola da može protivdužnicima i čifčijima-kmetovima zametnuti i voditi parnice radi naplate tražbina i agrarnih sporova.⁸⁶

Neki od dužnika prema nasljednicima Bakir-bega Tuzlića su izvršavali određene novčane obaveze. Tako Seoski kotarski ured u Tuzli, 29. aprila 1912. upoznaje Kotarski šerijatski sud Tuzla, da je na prijavu lugara Staniše Ilića od 26. septembra 1911. godine, br. En. 1784 naplaćena od Ignjata Rosića-Kačara iz Maoče šumska odšteta od 6 K i 70 h. Navedena šumska odšteta položena je kod ovdašnjeg poreznog ureda pod E. A. 144 ov. god. u korist nasljednika umrlog Bakir-bega Tuzlića.⁸⁷

Na Kotarskom sudu u Tuzli, po tužbi Kunstdunger Verwerthunge-Cenossenschaft iz Budimpešte, po zastupanju advokata dr. Ive Pilara iz Tuzle, a protiv nasljednika umrlog Bakir-bega Tuzlića, zbog duga od 491 K i 25 h. Sud je 30. novembra 1911. godine donio *Presudu* da su tuženici dužni tužiteljici platiti kao nasljednici Bakir-bega Tuzlića, prema nasljednim dijelovima u mulk imetku te da do visine istog parbeni trošak od 47 K i 30 h u roku od dvije nedelje pod prijetnjom ovrhe. U *Presudi* su dati razlozi. Tuženici priznaju tužbenu tražbinu, ali su kazali da tužiteljica nije trebala nikako tužiti, jer da joj je tražbina na ostavinskoj raspravi, oko nove godine 1911. godine u cijelosti bila priznata. Čim bi kadija likvidirao sve priznate tražbine bila bi i ova odmah isplaćena. Protive se traženju parbenog troška, jer likvidacija dosada, uslijedila nije. Tužiteljica je kazala, da se nje, likvidacija ništa ne tiče, jer je tražbina davno dospjela. Sud se stavio na stranu tužiteljice, jer nasljednici stupaju i *de jure* u nasljedstvo, a ne danom likvidacije. Izreka glede troška temeljila se po propisu čl. 259. grpp.⁸⁸

Svoju prijavu za dug umrlog Bakir-bega Tuzlića uputio je i Ante Komljenović trgovac, čiji je dug iznosio 50 K. U prijavi je iznio da je preko Alekse Cvetića narodnog poslanika, dao svoju njivu na korištenje Bakir-begu Tuzliću u

86 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Molba Milana J. Maksimovića, advokata iz Tuzle, kao zastupnika nasljednika Bakir-bega Tuzla, radi izdavanja potvrde, Tuzla, 22. 4. 1911. godine.

87 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Obavještenje Seoskog kotarskog ureda u Tuzli o naplati šumske odštete, Tuzla, 29. 4. 1912.

88 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Presuda Kotarskog šerijatskog suda Tuzla protiv nasljednika Bakir-bega Tuzlića, Tuzla, 30. 11. 1911.

selu Gorice još 1907. godine. Bakir-beg je svake jeseni uredno plaćao obavezu. Nakon što je Bakir-beg umro, sijena su ostala neprodana, a kirija je ostala neplaćena, te je tražio da mu se ista isplati.⁸⁹

Kotarskom šerijatskom sudu Tuzla je dostavljen račun od 44.200 K za naplatu predane im osiguravajuće police umrlog Bakir-bega Tuzlića od 50.000 K. Navedena suma novca polise bila je slijedeća: predujam 4.000 K, neplaćene premije - 1248 K i 23 h, biljeg - 18 K i 72 h, namire 500 K, plata liječniku - 10 K, troškovi doznake - 23.05-5800, ukupno: 44.200 K.⁹⁰

Kotarski šerijatski sud u Tuzli, donosio je odluke koje su se odnosile na namiru potraživanja nasljednica Bakir-bega Tuzlića. Tako je kadija Muftić uputio dopis Poreskom uredu u Tuzli, da uložnu knjižicu br. 8540, glaseći na 524 K i 15 h na ime: Rašide, Lebibe, Ifaket i Šemse pobranije pod stavkom 591/10.⁹¹ Kadija Kotarskog šerijatskog suda u Tuzli uputio je dopis Poreznom uredu u Tuzli da po 2.600 K u gotovom novcu u uložnu knjižicu br. 8540, glaseći da se 6.924 K i 15 h na ime Rašide, Lebibe, Ifaket i Šemse Tuzlić, kao *justice deposit*.⁹² Kadija Kotarskog šerijatskog suda u Tuzli poslao je poziv Poreznom uredu u Tuzli, da primi ulaznu knjižicu br. 8540, Filijale Zemaljske banke u Donjoj Tuzli, glaseći na 9.524 K i 15 h, kao *putic depositiv* na ime maloljetnih: Rašide, Lebibe, Ifaket i Šemse Tuzlić, kao nasljednice iza umrlog Bakir-beg Tuzlić.⁹³ Kod Zemaljske banke-Filijala Donja Tuzla nalazila se doznaka osiguravajuće police umrlog Bakir-bega Tuzlića od 44.200 K. Zemaljska banka je o istom obavijestila Kotarski šerijatski sud Tuzla.⁹⁴

Iz navedenog postupka likvidacije duga Bakir-bega Tuzlića, koji se vodio pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli, da se zaključiti da su dugovanja Bakir-bega Tuzlića, kako novčanim i privrednim subjektima, tako i pojedincima bile izuzetno velika. Provođenjem ovog postupka, u ekonomsko-socijalnom pogledu porodica umrlog Bakir-bega Tuzlića je znatno oslabila, posebno i zbog činjenice, jer se postavljalo pitanje daljeg vođenja i egzistiranja poslova i imanja ostalih iza umrlog Bakir-bega Tuzlića.

Zemljišni posjedi (čifčijska selišta i begluci) begova u Bosni i Hercegovini bili su na udaru cijeli period austro-ugarske uprave. To je posebno bilo izraženo nakon donošenja *Zakona o fakultativnom otkupu kmetova*.⁹⁵ Po osnovu odredaba ovog *Zakona* na udaru su posebno bila čifčijska selišta, na cijelom području Bosne i

89 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi bakir-bega Tuzlića*. Dok. Prijava Ante Komljenovića.

90 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Doznaka osiguravajuće police Filijale Donja Tuzla-Privilegovane zemaljske Banke za Bosnu i Hercegovinu, Tuzla, 30. 12. 1910.

91 ATK, KŠST, k-1, f-3, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Dopis kadije Kotarskog šerijatskog suda Tuzla, Poreznom uredu Tuzla, Tuzla, 25. 10. 1910.

92 *Isto*.

93 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Dopis kadije Kotarskog šerijatskog suda Tuzla Poreznom uredu u Tuzli, br. 3538/10, od 12. 8. 1910.

94 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. br. 16409. Polisa osiguranja Bakir-bega Tuzlića kod Zemaljske banke-Filijala Tuzla.

95 *Zakon o fakultativnom otkupu kmetova* usvojen je 5. aprila 1911. godine u Bosanskohercegovačkom saboru.

Hercegovine. Tako je bilo i sa čifčijskim selištima Bakir-bega Tuzlića, kojih je bilo 183 na prostoru tuzlanskog, brčanskog i bijeljinskog kotara.⁹⁶

Prema raspoložanim podacima, čifčijska selišta Bakir-bega Tuzlića na području kotara Brčko, bila su na udaru od donošenja *Zakona o otkupu kmetovskih selišta* 1911. godine pa do početka Prvog svjetskog rata. Dio neotkupljenih selišta izvršen je poslije Prvog svjetskog rata kada je donesen set agrarnih propisa, a među prvima i *Zakon o kmetovskim selištima*.⁹⁷ Na području katastarske opštine Stanovi, kotar Brčko, do 25. jula 1914. godine otkupljeno je ukupno 30 čifčijskih selišta umrlog Bakir-bega Tuzlića, u ukupnoj površini od 3.763 dunuma i 785 m². Ova zemljišta su otkupljena za ukupnu sumu novca od 60.253,70 K.⁹⁸ U katastarskoj opštini Brezje, kotar Brčko otkupljena su dva čifčijska selišta Bakir-bega Tuzlića, ukupne površine 108 dunuma, 680 m², u ukupnoj vrijednosti od 1.738 K, i 86 ha.⁹⁹ Pored toga, u katastarskoj opštini Stanovi, kotar Brčko, do navedenog datuma nekoliko molbi čifčija za otkup selišta Bakir-bega Tuzlića nije bilo riješeno.¹⁰⁰ U ovoj katastarskoj opštini ostalo je još neprodatog begluka Bakir-bega Tuzlića, na kojem tereti Zemaljske banke nisu brisani.¹⁰¹ I u katastarskoj opštini Brezje bile su tri molbe za otkup čifčijskih selišta Bakir-bega Tuzlića koje nisu bile riješene do 25. jula 1914. godine.¹⁰² U katastarskoj opštini Brezje, kotar Brčko, do navedenog

96 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Otkup kmetovskih selišta umrlog Bakir-bega Tuzlića u katastarskim općinama Brezje i Stanovi kotar Brčko, od 25. 7. 1914. godine.

97 Riječ je o *Predhodnim odredbama*, donesenim 25. februara 1919. godine. Iste su objavljene u *Službenim novinama K SHS*, 27. februara 1919. godine. Između ostalog *Predhodne odredbe* su predvidjele: raskidanje svih kmetovskih (čifčijskih) odnosa u Bosni i Hercegovini. Istim odredbama čifčije-kmetovi postaju slobodni vlasnici zemlje.

98 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir bega Tuzlića*. Na osnovu dokumenta: Otkup kmetovskih selišta umrlog Bakir-bega Tuzlića u katastarskim opštinama Brezje i stanovi kotar Brčko, provedeni u Brčkom do 25. 7. 1914. godine. Prema navedenom dokumentu u katastarskoj opštini Stanovi, otkupili su se slijedeći kmetovi (čifčije): Spasoje Gavrilović-157 dunuma 97 m², Tešo Gavrilović-33 dunuma 850 m², Krsto Gavrilović-41 dunum 760 m², Simo Radić-157 dunuma 800 m², Radovan Radić i Vasilije sin Radovana-200 dunuma 635 m², Radošić Spasoja-81 dunum 58 m², Radošić Aleksa-184 dunuma 626 m², Gatarević Uroš, 49 dunuma 496 m², Jovanović Božo-38 dunuma 528 m², Gatarević Ostoja-25 dunuma 550 m², Jovanović Mićo-62 dunuma 355 m², Jovanović Jovo-37 dunuma 614 m², Todić Ivan-71 dunum 334 m², Todić Jovo-53 dunuma 334 m², Savić Ilija-183 dunuma 68 m², Jovan Stanišić-261 dunum 106 m², Cvjetin Petrić-66 dunuma 303 m², Mitar Petrić-121 dunuma 684 m², malodobni Dušan, Aleksa i Žarko Petrić-165 dunuma 49 m², Marko Marković-229 dunuma 355 m², Tejo i Ilija Marković-304 dunuma 535 m², Gojko, Mitar i malodobni Vaso Todić-139 dunuma 164 m², malodobni Gojko Medić-180 dunuma 189 m², Simo, Savo, Momčilo i Gojko Radošić-101 dunum 121 m², Kosta Petrić-146 dunuma 774 m², Gajo Gavrilović-87 dunuma 160 m², Tejo Nikolić-147 dunuma 500 m², Vićo Medić-167 dunuma 170 m², Spasoje Ostojić-187 dunuma 800 m², Pero Jovanović-80 dunuma 460 m².

99 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Čifčijska selišta umrlog Bakir-bega Tuzlića u ovoj katastarskoj opštini otkupili su čifčije: Cvjetin Đurić-63 dunuma 494 m² i Pero Đurić 45 dunuma 186 m².

100 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Nisu bile riješene molbe čifčija: Risto Nikolić, Milan Nikolić i Đoko Gavrilović.

101 ATK, KŠST, k3-f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Neprodati begluci Bakir-bega Tuzlića, odnosili su se na gruntovni uložak br. 17, 21, 22, 30, 35 i 40.

102 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Na području ove katastarske opštine

datuma ostalo je neprodatog begluka, na kojem tereti Zemaljske banke nisu brisani.¹⁰³

Ukupno je prema dostupnim podacima otkupljeno 3.872 dunuma i 465 m² čifčijskih selišta Bakir-bega Tuzlića. Svota od otkupljenih čifčijskih selišta iznosila je 61.955,70 kruna. Radilo se o veoma niskoj cijeni, pa tako i simboličnim finansijskim sredstvima za navedenu površinu zemlje. Novac je bio položen kod Filijale Tuzla Privilegovane zemaljske banke za Bosnu i Hercegovinu u Tuzli, i ista je položena na tekući račun nasljednika Bakir-bega Tuzlića i ista je nasljednicima bila odobrena na raspolaganje. Razdioba navedene svote, glede zajma i hipotekarnog kredita planirana je da se naknadno obavi.¹⁰⁴

Uzurpacija imovine nasljednika umrlog Bakir-bega Tuzlića, nastavljena je i nakon Prvog svjetskog rata. To potvrđuje doneseno *Rješenje* o isplati odštete za kmetovske šume, šikare i pašnjake za dvije parcele u k. o. Husino i to jedna parcela od 14 dunuma 960 m² i druga od 21 dunuma i 20 m², što je ukupno iznosilo 36 dunuma i 160 m². Za navedene parcele isplaćeno je 2.531 dinara i 20 para, nasljednicama Bakir-bega Tuzlića: Rašida, Lebiba, Ifaket i Šemsa Tuzlić. Istima je isplaćeno po 632,80 dinara.¹⁰⁵ Poznato je da je u vremenu od 1919. do 1941. godine izvršena uzurpacija ostalih zemljišnih posjeda (čifčijskih selišta i begluka) umrlog Bakir-bega Tuzlića. Pošto se rad vremenski ograničio do 1918. o navedenim postupcima nećemo govoriti u ovom radu.

Primjer Bakir-bega Tuzlića oslikava u najvećoj mjeri status bosanskohercegovačkog bega u vrijeme austrougarske uprave. I pored interesa vlasti, da beg opstane i bude ekonomskim i političkim faktorom u tome se nije uspjelo. Begovski socijalni stalež je usljed agrarnog pritiska ekonomski konstantno slabio, čime je slabila i njegova politička, a samim tim i ukupna društvena uloga. Jedan od primjera tog procesa jeste sudbina imovine Bakir-bega Tuzlića, koja je došla na udar brojnih procesa i mjera, što je u značajnoj mjeri otežavalo dalju egzistenciju njegovim nasljednicama. Pored nemarnog odnosa samog Bakir-bega Tuzlića, tome su u velikoj mjeri doprinijele, za zemljoposjednike nepovoljne mjere od strane države, koje su uticale na privredni i politički ambijent u ovom vremenu.

nisu bile riješene molbe čifčija: Simo Đukić, Mihailo Đukić, Đorđo Đukić, Mićo i Stokan Đukić i Pero Stević.

103 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Neprodati begluci Bakir-bega Tuzlića na području ove katastarske opštine odnosili su se na gruntovne uloške br. 8 i 34 katastarske opštine Brezje.

104 ATK, KŠST, k-3, f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*.

105 ATK, KŠST, k-3-f-1, *Ostavinski spisi Bakir-bega Tuzlića*. Dok. Rješenje o isplati odštete br. 8130/34, od 29. 9. 1936.

Umjesto zaključka

U vremenu austrougarske uprave, begovski zemljoposjednički sloj i pored toga što je igrao važnu društvenu i privrednu ulogu bio je pod stalnim udarom, što je dovelo do njegovog ekonomskog i političkog slabljenja. Bakir-beg Tuzlić, poslednji muški potomak, poznate tuzlanske kapetanske i veleposjedničke porodice igrao je značajnu ulogu u političkom i privrednom životu Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Kao aktivni sudionik učestvovao je u svim važnijim političkim i privrednim procesima. Kao veleposjednik pokušao je svoje poljoprivredno dobro učiniti rentabilnim i modernim. Osim poljoprivrede, bavio se trgovinom i politikom, te je uživao ugled među stanovništvom tadašnjeg tuzlanskog okruga, što je pokazao i njegov izbor za narodnog poslanika u Bosanskom saboru. U obavljanju privrednih aktivnosti koristio je zajmove od vlasti, banaka i drugih finansijskih ustanova, ali i od pojedinaca sa kojima je imao kooperativnu saradnju. U javnom životu u očima drugih on i njegova porodica su živjeli luksuznim životom.

Međutim, da socijalno-ekonomski status Bakir-bega Tuzlića i njegove porodice nije bio najbolji, pokazalo je vrijeme nakon njegove smrti. Neposredno nakon tog događaja pokrenuti su brojni procesi pred sudovima u Tuzli i Brčkom vezani za ostavinski postupak i likvidaciju dugova umrlog Bakir-bega Tuzlića. U navedenim postupcima evidentni su bili značajni dugovi ostali iza Bakir-bega Tuzlića, koje su potraživale tvrtke, javne ustanove i službe, ali i pojedinci. Po osnovu procesa likvidacije dugova iza umrlog Bakir-bega Tuzlića, pred Kotarskim šerijatskim sudom u Tuzli tražbine od njegovih nasljednika su bile brojne. Tražitelji su se namirivali iz ostavine umrlog Bakir-bega Tuzlića, a radilo se o značajnim finansijskim sredstvima. To je značajno ekonomski oslabilo njegove nasljednice.

Dodatni ekonomski udar na imovinu umrlog Bakir-bega Tuzlića bio je otkup i uzurpacija čifčijskih selišta, po veoma niskoj cijeni. Do početka Prvog svjetskog rata otkupljena su 32 čifčijska selišta u ukupnoj površini od 3.872 dunuma zemlje, za koju je plaćeno skromnih 61.955,70 K. Radilo se o veoma plodnom zemljištu na području Posavine, sa kojeg je porodica Tuzlić ubirala značajne prihode. Ovim procesom je lišena tih prihoda, što je ukupno uticalo na dalje ekonomsko slabljenje nasljednica Bakir-bega Tuzlića.

Primjer ekonomskog slabljenja veleposjedničke porodice Tuzlić, pokazuje nam položaj i status u kojem se našao značajan broj begovskih porodica u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave. Propadanje ove porodice, kao i drugih begovskih porodica u Bosni i Hercegovini nastavljeno je i nakon Prvog svjetskog rata, koje su usljed agrarne reforme ostale bez zemlje, kao njihove ekonomske osnove.

Summary

During the Austro-Hungarian rule bey's landowning class, despite playing an important social and economic role, was under constant attack, which led to its economic and political weakening. Bakir-beg Tuzlic, the last male descendant of the famous Tuzla captain and landowner family, played a significant role in the political and economic life of Bosniaks and Bosnia and Herzegovina. As an active participant, he participated in all major political and economic processes. As a landowner he tried to make his agricultural properties profitable and modern. In addition to agriculture, he was engaged in trade and politics and enjoyed a reputation among the population of the then Tuzla district, which was shown by his election as a Member of Parliament in the Bosnian Parliament. In performing economic activities, he used loans from the government, banks and other financial institutions, but also from individuals with whom he has cooperative cooperation. In public life in the eyes of others he and his family lived a luxurious life.

However, the time after his death showed that the socio-economic status of Bakir-beg Tuzlic and his family was not the best. Immediately after that event, numerous lawsuits were initiated before the courts in Tuzla and Brcko related to the probate proceedings and the liquidation of the debts of the deceased Bakir-beg Tuzlic. Significant debts left behind by Bakir-beg Tuzlic, which were claimed by companies, public institutions and services, but also by individuals, were evident in the above-mentioned proceedings. Based on the process of liquidation of debts behind the deceased Bakir-beg Tuzlic, before the District Sharia Court in Tuzla, claims from his heirs were numerous. The applicants settled from the estate of the deceased Bakir-beg Tuzlic, and it was a matter of significant financial resources. This significantly weakened his successors economically.

An additional economic blow to the property of the deceased Bakir-beg Tuzlic was the purchase and usurpation of the chieftain's settlement, at a very low price. By the beginning of the First World War, 32 cift lands were bought in a total area of 3,872 dunums of land, for which a modest sum of 61,955.70 Kronas was paid. It was a very fertile land in the Posavina area, from which the Tuzlic family collected significant income. This process deprived her of those natures, which in total affected the further economic weakening of Bakir-beg Tuzlic's heirs.

The example of the economic weakening of the large landowner family Tuzlic shows us the position and status in which a significant number of bey families found themselves in Bosnia and Herzegovina during the Austro-Hungarian rule. The decline of this family, as well as other bey families in Bosnia and Herzegovina, continued after the First World War, which left them without their land, due to agrarian reform, as their economic basis.